

Sebile Başok Diş. *Doğal Olanın Yitimi ve İnsanın Düşüşü Hakkında Felsefi Bir İnceleme*. Konya: Çizgi Yayınları, 2019, 272 s., ISBN 978-605-196-300-6.

Sevgi ATMACA¹

Tarihin ilk zamanlarından bu yana insanın doğa üzerindeki tahribatı varlığını devam ettirmiştir. Doğal olandan uzaklaşma, mekanik düzene sağlanan uyum, doğal olanın basit gelmesi bu tahrifata karşı farkındalığı düşürmektedir. Sebile Başok Diş'in *Doğal Olanın Yitimi ve İnsanın Düşüşü Hakkında Felsefi Bir İnceleme* kitabı bu konuları ele almıştır. Kitap dört ana başlıktan ve her bölüm de kendi içerisinde ilgili alt başlıklardan oluşmaktadır. Başlıklar ele alındığında içeriklerle uyumlu olduğu görülmektedir. Alt metinler konu başlıklarını açıklar niteliktedir. Konu bütünlüğü baştan sona anlamlı bir şekilde korunmuştur.

Kitabı okurken bölüm başlarında filozofların ve bazı yazarların konuyla ilgili fikirlerine yer verilmesi okuyucuda bölüm içeriği hakkında ön hazırlık oluşturmakta ve konunun anlaşılması noktasında da kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca yazarın sade, anlaşılır bir dil kullanması da yine ön bilgisi olmayan okuyucuların bile anlatılmak isteneni açıkça anlamasını sağlamış; çok laf, anlam karmaşası gibi gereksiz kelime yoğunluğundan uzak bir anlatımla yazılmıştır. Problemlere dini açıdan yaklaşırken tek bir din referans alınmamış, konular objektif bir şekilde incelenip gerek beşerî gerekse ilahi kökenli dinlerin konu ile ilgili görüşlerine şeffaf bir şekilde yaklaşmıştır. Bu da okuyucu için tekdüzelikten uzak bir okuma keyfi sunmaktadır.

Başok Diş, genel hatlarıyla eserinde son birkaç yüzyılda insanlığın kendi doğasından vazgeçip mekanik düzene uyum sağlamasındaki ısrarından bahsetmektedir. O, aynı zamanda insanın hem insana hem de doğaya verdiği zararı umursamadan bir yaşam inşa ettiğini belirtmektedir. Kitabın birinci ana başlığı olan "Ruhu Olan Kozmostan Mekanik Evrene" bölümünde her şeyin bir ruhunun olduğundan, ruh konusunun ise İlk Çağ felsefe tartışmalarının en eski konularından biri olduğundan bahsetmektedir. "Evrende bulunan tüm her şey canlı mıdır, ruh canlı sayılabilmek için yegâne sebep midir?" (s.37) gibi sorular sorulmuş ve bu sorulara dönem dönem filozofların verdiği cevaplar ele

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, TÜRKİYE. sevgiatmaca25@gmail.com,

ORCID: 0000-0001-7799-1824

Articles in Theosophia are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

alınmıştır. Ruha verilen anlamlar, canlı olup olmadığı da yine süregelen zaman içerisinde farklı anlaşılmıştır. Bu farklı anlamlar da yine zengin örneklerle açıklanmıştır.

İkinci ana başlık olan “Bilimsel Bilginin Hâkimiyet Kazanması” bölümünde düzen içerisinde var olan evrenin zaman içerisinde nasıl mekanikleştiği anlatılmaktadır. Evreni anlama peşinde olan bilim insanları yanlış hükümlere ve insani çarpıtmalara müsait olan nitelikler yerine sadece açık ve anlaşılır olan genişlik, şekil, sayı, konum gibi niteliksel ifadelerle dile getirilebilen özelliklere yoğunlaşılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu görüşte olan bilim insanları içinde ölçülemeyen hiçbir şey anlaşılabilir değildir. Bu durum insanı mekanikleştirmiş ve niteliksel olanı gerçeklikle, niceliksel olanı da gerçekdışı olanla özdeşleştirme eğilimi göstermiştir. Bilimin güç kazanması ve bilime duyulan güvenin artmasıyla bilim, bazı gruplar tarafından tek entelektüel otorite olarak kabul edilmiş, zamanla da bilim dinin yerine geçmiştir. Böylece bilimsel bilginin hâkimiyet kazanmasıyla sanat, etik ve dini değerler sarsılmakla kalmamış, ağır ağır yok oluşun sınırına gelmiştir. Başok Diş, başlangıçta insanın üretkenliğinin, yeteneklerinin, zanaat sahibi oluşunun nasıl köreldiğini ve bunun sebeplerini, insana ve doğaya olan etkilerini incelikleriyle anlatmıştır.

Başok Diş, kitabın üçüncü ana başlığı olan “İnsan Yapımı Dünya” bölümünde modern bilim ve teknolojinin insanlığın en temel başarısı olduğunu ve insan aklının en temel ürünü olarak görüldüğünü aktarmıştır. Bununla beraber bu aydınlanmanın yarar gibi görünmesinin yanında zararlarının da olduğunu ortaya koyan görüşlere de yer vermiştir. Homo sapiensten homo fabere oradan da homo creatore statüsüne geçen insan, doğal dünyaya özgü görünümlere son veren mekanik, yapay dünyanın oluşumunu başlatmıştır. Her şeyin sahtesini üretip yapay olana razı olan insan, sonrasında sosyal dengelerin değişmesine sebep olmuş, herkese ait olan doğallığı tahrif ettiği için doğal olanı sadece maddi statüsü yüksek olan insanların erişebileceği bir lüks haline getirmiştir. Doğanın kendisi direkt olarak bolluğu sunarken mekanikleşen evren tüm yapaylığı ile bu bolluğu ortadan kaldırmıştır. Doğanın sunmuş olduğu bu bolluğun yok oluşundan en çok canlılar etkilenmiştir. Bu yok oluş kozmostaki canlılığın yitirilmesine kozmosun yerini kaosa bırakmasına sebep olmuştur. Gelişen bilimle de makinelerin daha çok kullanılması canlıların birbirleriyle olan etkileşimini azaltmış zamanla bunu daha sınırlı hale getirmiştir. Başok Diş, bu bölümde mekanik yapay dünyanın kozmosu nasıl kaosa çevirdiğini vermiş olduğu zengin örneklerle okuyucuya sade ve anlaşılır bir şekilde sunmuştur.

Kitabın son başlığı olan “İnsanın Düşüşü” bölümüne geldiğinizde ise insan, doğa ve mekanikleşme arası bir çekişmenin içerisinde kendinizi bulabilirsiniz. İnsan eliyle açılıp kapanan kapıların yerini otomatik kapıların alıyor olması, hızlı alet ve makinaların yerine daha hızlılarının geçiyor olması, hazır yemek, hazır kahve gibi yapımı zaman almayacak yiyecekler ve içeceklerin gündelik hayatta yerlerini alıyor olması insanın farkında olmadan evrenden nasıl silindiğini bizlere göstermektedir. Tüm bunlar insanın yaşadığı zamanı daha hızlı ve telaşlı tüketmesine, anın farkında olmadan akıp bitmesine sebep olmaktadır. Son bölümü Başok Diş’in kendi ifadesiyle sonlandırmak daha uygun olacaktır; “Zamanı aşmak, onu kontrol altına almak, onu alt etmek ve ondan özgürleşmek adına yaptığımız tüm girişimler, zamanın üzerimizdeki baskısının ve zamana tutsaklığımızın artmasıyla sonuçlanmaktadır” (s.259).

Başok Diş, kitabında bilim ve teknolojinin gelişimi sonrası doğal olandan mekanik olana geçme, zaman içerisinde varlıklara yüklenen anlamların ve önemin değişmesi, üreten zanaatkâr insandan sadece tüketmeye odaklı tembel insana dönüşmesi konusunda olumsuz yaklaşım sergilerken, okuyucuda bilim ve teknolojinin sadece kötü yönleri varmış gibi bir izlenim uyandırmaktadır. Fakat tüm bu yorumların yanında bilim ve teknolojinin iyi yanlarının vurgulanmasının gerekliliğini düşünmekteyiz. Bir şeyin iyi ya da kötü oluşu onun kendinden değil kullanılış amacındandır. Öz olarak herhangi bir şeye iyi ya da kötü demek sonuçlarına göre verilecek olan karara bağlıdır. Basit bir örnekle açıklayacak olursak ateş; ısınmak, besinleri pişirmek için kullanıldığında bu onun yararlı, iyi olduğunu gösterir. Ama herhangi bir şeye zarar vermek için kullanıldığında bu ateşi kötü yapar. Özünde ateş her iki halde de yanıcıdır. Fakat kullanılış yeri onun iyi ya da kötü oluşunu belirler. Bilim ve teknoloji de böyledir. Sağlık noktasında kullanıldığında pek çok insanın gelişen teknoloji sayesinde yaşamları kolaylaşmış ya da bu sayede hayata tutunmuşlardır. Yıllar önce çok sayıda hastalığın tedavisi bilinmediği için çoğu insanın hayatını kaybettiği bilinmektedir. Bu sebeple söyleyebiliriz ki bir şeyi iyi ya da kötü yapan şey onun hangi amaçla kullanılıyor oluşudur.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki Başok Diş'in ele almış olduğu bu eser gerek kitabın genel ismi gerekse başlıklar ve anlatmak istediği konular birbiriyle uyum içerisinde okuyucuya sunulmuştur. Başlıklar ve alt başlıkların konuya dikkat çekme noktasında okuyucuda merak uyandırdığı ifade edilebilir. Eserde konunun ele alınması sistematik bir şekilde ilerlemiş, sade ve akıcı, anlatılmak istenenin dışına çıkmadan konu bütünlüğü korunarak okuyucuyu yormayan üslupla anlatılmıştır. Ayrıca ileri okumalar noktasında da zengin bir kaynakçaya sahip olduğu görülmektedir.

Farklı her bir okuyuş yeni bir kavrayış ortaya koyacaktır.